

Životní způsob a environmentální problémy (HEN 581)

Katoličtí kněží

Environmentální souvislosti životního způsobu na začátku 21. století
(konkrétní příklad na pozadí některých teoretických dimenzí)

Veronika Pelikánová (UČO: 51724)

e-mail: moulinex@email.cz

Environmentální studia

Magisterské navazující dvouleté studium

Počet znaků s mezerami: 7053

8. 4. 2010, V Brně

Katolická církev je významnou součástí naší kultury i společnosti. V České Republice se k ní hlásí přibližně 2,7 milionu¹ obyvatel, což je zhruba 27% z celkové populace. V současnosti má za sebou 40 let komunistického režimu a 20 let vzpamatování se z něj v prostředí tržního hospodaření i světové globálně-ekologické krize. Katoličtí kněží pak jsou její důležitou součástí se specifickým vzděláním, posláním i životním stylem, který odráží hodnoty své církve i společnosti.

Zájem o životní způsob kněží a předpoklad jejich relevance k environmentálním otázkám vycházejí z následujících předpokladů:

Církev má od základů svého učení odpor ke konzumnímu, spotřebnímu životu. Vždyť právě obžerství, pýcha, lakomství a chamtivost jsou smrtelnými hříchy.² Poslední papežové se vyjadřují k současným problémům a apel na odklon od konzumní společnosti je jedním z jejich častých témat: „*Prostota, střídmost, kázeň a duch oběti musí vyznačovat každodenní život člověka*“ (Jan Pavel II in Librová 2003: 289). „*Společnost... je často okouzlena moderní mentalitou hédonistického konzumismu, který vede k nebezpečné krizi lidských a náboženských hodnot a rozmachu etického a kulturního relativismu. V tomto kontextu je nutné znovu nasadit všechny složky církve k posílení duchovních a morálních hodnot v životě dnešní společnosti.* (Benedikt XVI 2009)

Katolická církev působí v řadě oblastí a činností. Kromě duchovní služby se spolupodílí na zvyšování vzdělanosti a kulturnosti obyvatel, zabývá se péčí o mládež a rodiny, provozuje různé charitativní organizace a pečuje o nemocné. Zajímá se o dění ve světě. „*Ke svědectví víry patří vynalézavý vstup do sociální služby a intenzivní zájem o věci veřejné. Dobrovolnost nezištné služby světu a žitá odpovědnost za jeho tvář mohou autoritu církve jen posílit.*“ (Malý 2004) Na stránkách katolického tisku se tak čím dál častěji dočteme např. o globalizaci³ anebo fair trade obchodě⁴.

Katolická církev je velice konzervativní institucí (což je jí často vytýkáno). V jejím konzervatismu ale spatřují další naději, neboť „*konzervativní chápání politiky je v principu formulováno v pojmech správcovství.*“ (Scruton 2009) Právě správcovství je funkce daná člověku Bohem. (srov. Gn 1, 26-31).

Pojetí odpovědnosti podle Lévinase jako odpovědnosti jedince k Bohu (Lévinas in Kala 2010: 42), kdy záleží na každém jednotlivci a jeho svědomí. „*Environmentální výchova je z velké části postavena na názoru, že každý musíme začít u sebe.*“ (Librová 2010: 2) „*Při všech omezeních se v demokratických poměrech jedinec může stát hybatelem dílčích ekologicky příznivých změn.*“ (Librová 2010: 24)

Proč právě katoličtí kněží?

Katolická církev versus konzumní způsob života

Vztah církve ke světu

Konzervativní hodnoty

Osobní odpovědnost a možnosti jednotlivce

¹ Podle posledního sčítání lidu z roku 2001, údaj: Český statistický úřad

² Hlavních hříchů je dle Katolického katechismu sedm: Pýcha, Lakomství, Závist, Hněv, Smilstvo, Nestřídmost, Lenost

³ Např. Naděje a rizika takzvané globalizace, Příloha Perspektivy 19/2006

⁴ Např. Schinostová, Katolický týdeník 45/2009

Vztahování se k transcendentnu je základním rysem věřícího člověka. V duchovním životě jednotlivce hledá naději i Librová: „Rozvine-li člověk zájem o potřeby duchovní povahy, jeho zájem o spotřebovávání a nakupování se vytrácí zcela spontánně.“ (Librová 1994: 109). V Pestrých a zelených hraje víra respondentů velikou roli při jejich osobním směřování.⁵ „Ekologicky žádoucí proměně životního způsobu orientovaného na duchovní hodnoty by u nás mohl přát i dynamický růst religiozity“, doufá Librová. (Librová 1994: 94)

Naděje
v duchovním
životě
člověka

Dalším environmentálně příznivým aspektem je relativní chudoba kněží. Jsou zaměstnanci státu a pobírají tabulkovou minimální mzdu. Domnívám se, že kněžský život je dobrovolně skromný⁶, ač nemá environmentální povahu⁷, ale vyplývá z podstaty kněžské služby dané tradicí. „Dobrovolná chudoba byla velkou hodnotou, založenou na myšlence chudoby evangelijní.“ (Librová 2003: 29)

Dobrovolná
skromnost

Kněz spravuje farnost⁸, kde neplní jenom funkce obřadní jako mše, svatby, křty a pohřby, ale také funkci duchovního poradce, má na starosti duchovní vedení mládeže, přípravy ke svátostem, společenský život farnosti a spravování majetku. Kněží žijí v celibátu, jsou tedy doživotními singles. Jedná se vždy o muže s vysokoškolským vzděláním. Obývají starou faru nebo byt, někdy bydlí i několik kněží pohromadě.⁹ Fara, pokud je funkční, často slouží celé farnosti k setkávání a jako zázemí pro spolky (sbory, skauti, hodiny náboženství apod.) Často funguje jako místo pro přespání. Práce kněze většinou vyžaduje všechnen jeho čas, je neustále „ve službě“. Kromě duchovní správy navštěvuje nemocné. Musí také dohlížet na stav svěřených církevních objektů a zajišťovat jejich opravy nebo shánět prostředky na provoz, což je vzhledem k jejich často dezolátnímu stavu značně vysilující. Drtivá většina kněží má auto. Zejména na venkově, kde jeden kněz obsluhuje více farnosti, je téměř nezbytné.

Fungování
farnosti a
poslání kněze

Kněz může působit jako morální autorita, pro značnou část společnosti touto autoritou ale není. Jeho postoje mají váhu pro nemalou skupinu lidí. Katolický kněz existuje jako služebník i vůdce farností – má tedy značný morální i intelektuální dopad na své farníky. „Může fungovat jako pomocník a průvodce těch, kdo „touží po smyslu“ a hledají ho. Kněz se dnes stává „individuálním apoštolem ve věku masovosti“, kdy je třeba bojovat o každého člověka. Je mystagogem (zasvěcovatelem do tajemství) zaměřeným na osobní zbožnost jednotlivce.“ (Příhoda 2010) Podle Librové její „výzkum potvrdil, že se obnovuje sociální role faráře na malém městě a na vesnici. Zejména otevření a tolerantní mladí duchovní tu stojí při obnově společenského života.“ (Librová 1994: 118) „Kněží, kteří vykonávají činnosti „společensky srozumitelné“ – jako učitelé, vědci, vychovatelé apod. – s přijetím a uznáním problému většinou nemívají“ (Zajíc 2007). Proto jsou jejich postoje a

Osoba kněze
jako autority

⁵ Srov. Librová 1994, s. 117

⁶ „Dobrovolná skromnost není cílená, nezamýšleně vyplývá z orientace člověka k jiným než spotřebním hodnotám.“ (Librová 2003: 28)

⁷ Zda tu přece jen neexistuje environmentální zájem budu zkoumat ve své diplomové práci.

⁸ Katolickou církev tvoří místní církve, což jsou diecéze. V čele diecéze stojí biskup, příp. arcibiskup. Diecéze se dělí na farnosti. V čele farnosti pak stojí kněz.

⁹ Zejména ve městech

názory důležité, mohou mít vliv na relativně velký počet lidí v pozitivním či negativním smyslu.

Kněz je součástí církve, která mimo jiné hlásá chudobu, pomoc bližním či odpor proti konzumnímu způsobu života. Stojí na pevných konzervativních základech, které více či méně oslovují svět. Kněz je neoddiskutovatelnou morální autoritou alespoň pro část věřících – proto, pokud existuje, jeho žitá dobrovolná skromnost a příkladné postoje mohou pozitivně (a negativní samozřejmě také) působit na své okolí. Jeho hodnoty jsou postaveny na jiných než environmentálních základech, ale mohou mít environmentální dopady díky apelu na neplýtvání, skromnost nebo zodpovědnost za svět. Poslední dva papežové se navíc stále častěji vyjadřují i k environmentálním souvislostem křesťanské morálky, proto je možné spatřovat určitou naději na propojení těchto dvou etik.

Závěr

Literatura:

Bible, Ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2006,

Česká biskupská konference: Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007

Kala, L.: Pojetí environmentální odpovědnosti. Brno: FSS, 2009

Librová, H.: Individualizace životního způsobu v environmentální perspektivě, Sociologický časopis 2010, č. 1.

Librová, H.: Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti. Brno : Veronica a Duha, 1994

Librová, H.: Vlažní a váhaví: kapitoly o ekologickém luxusu. Brno : Doplněk, 2003

Internetové zdroje:

Benedikt XVI: Nešpory s kněžími, řeholníky, řeholicemi, seminaristy a laickými hnutími, Praha: 2009, dostupné on-line: [http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2009/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20090926_vespri_cs.html], cit. 7.4.2010

Malý, V.: Církev u nás - po 15 letech, Perspektivy 49/2004, dostupné on-line: [<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=987>], cit. 7.4.2010

Příhoda, P.: Víme o tom, že máme "rok kněží"?, Perspektivy 13/2010, dostupné on-line: [<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=7096>], cit. 7.4.2010

Scruton, R.: Ochrana přírody jako konzervativní téma. Bulletin OI, č. 208, Občanský institut, prosinec 2008. Dostupné on-line: [<http://www.obcinst.cz/cs/OCHRANA-PRIRODY-JAKO-KONZERVATIVNI-TEMA-c1420/>], cit. 7.4.2010

Schinostová, A.: Fair Trade - léčba férovým obchodem, Katolický týdeník 45/2009, dostupné on-line: [<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=6906>], cit. 7.4.2010

Zajíc, J.: Kněžství na křižovatce, Perspektivy 23/2007, dostupné on-line: [<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=5299>], cit. 7.4.2010

Počty duchovních a výše poskytnutých finančních prostředků, dostupné on-line: [<http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/financovani-cirkvi/pocty-duchovnich-a-vyse-poskytnutych-financnich-prostredku-1050/>], cit. 7.4.2010

Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem, Český statistický úřad, dostupné on-line: [http://www.czso.cz/csu/2003ediciplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasic_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem], cit. 7.4.2010